

Univ. prof. Dr. J. VELENOVSKÝ:

VŮNĚ HUB.

Nemíníme tím universální, známou a dojistá příjemnou vůni hub sušených, kterou vyznačují se všechny druhy hub. Vůně tato, ač velmi intenzivní, trvá sotva půl roku. V létě nasbírané houby o Vánocích obyčejně voní již slabě a v té době ztrácejí také chuf.

Houby živé a čerstvé jsou zpravidla význačny speciální vůní nebo zápachem, který, i kdyby sebe slabší, vždy jest znatelný. Kdo nadán jest ostrým čichem, lehce jednotlivé druhy hub rozeznává již podle zápachu, třeba by byly v neobvyklé podobě. Zápachy tyto jsou nejen pro druhy význačné, ale mohou i celé rody anebo skupiny druhů dobře charakterisovati. Tak známá podtrnka (*Entoloma clypeatum*) vyznačuje se intenzivním zápachem mandlovitě moučnatým. A všechny jiné druhy toho rodu voní podobně. Moučný zápach neb vůně (jak kdo chce) vyskytá se ostatně u hub často. Zvlášť vyniká v tom ohledu mechovka (*Rhodosporus Prunulus*), kterou hubaři praktičtí jen dle vůně v každém zakuklení a stadiu snadno poznávají.

Všechny druhy rodu *Tricholoma* voní silnými aromaty. Většina jeví vůni jako po květech citronových nebo po květech střemchových. Jsou to jmenovitě *T. equestre*, *flavo-brunneum*, *saponaceum* a j. *T. gambosum* a příbuzné voní líbezně těmito květy a anýzem. *T. bicolor* voní silně i v polévce jako pečeně. *T. lascivum* však páchne odporně jako stuchlá mouka. *T. sulphureum* páchne nesnesitelně prudce zápachem, který nelze ani vyznačit.

Většina druhů rodu *Clitocybe* voní po anýzu velmi líbezně (*C. fragrans*, *C. odora*). Podobně voní sladce některé druhy rodu *Limacium* (*L. agathosmum* a *L. cossium*). Velmi krásně mandlovitě voní *Psalliota arvensis*, již dle této vůně lze v každém případě snadno poznati. Pěkráskou vůní vyznačeny jsou také lišky (*Cantharellus cibarius*), jež své aroma i po usmažení zachovávají, a proto jsou vhodnou přísadou k jiným jedlým houbám. Různé druhy rodů *Polyporus* a *Trametes* voní opět anýzem (tak na vrbách rostoucí *T. suaveolens*).

Četná *Hydnum* voní v různých odstínech pižmem. *H. suaveolens* usušeno voní tak intenzivně, že vůní tou nasákne celé okolí a vůně trvá nezmenšena až 10 roků.

Mnohé *Mycena* voní ovocem.

Zápachy r. *Inocybe* jsou vždy stejného rázu a u některých druhů tak intenzivní, že tři kousky houby navoní přes noc celý pokoj (*I. obscura*, *destricta*). Podobně neodbytný, pronikavý zápach má *Hypoholoma epixanthum*.

Většinu druhů r. *Cortinarius* lze poznati již po zvláštním zápachu, který jest někdy neobyčejně prudký a brzo na ovoce, na mrkev, květy, jodoform atd. upomínající (*C. cyanopus*, *torvus*, *violaceus* a j.).

Pholiota destruens, na topolech na podzim hojná, páchne silně kolomazí.

Rozšířeným zápachem u různých hub jest zápach různých chemikálií. *Mycena ammoniaca* a *alcalina*, *Hygrophorus nitratus* páchnou jako čpavek velmi odporně. *Naucoria cucumis* jako kyselina dusičná.

Marasmius alliatus voní silně jako česnek, *Mycena rosea* jako řetkvička, *Boletus variegatus* jako jedlové jehličí.

Některé houby voní jen v jistém věku nebo za určité teploty. Tak obecný hřib není vyznačen žádnou specifickou vůní, ale když v letě za parných dnů octne se v stadiu nejvyšší dospělosti a v té době počne měknouti a výtrusy vypouštět, voní z daleka nejvš libeznou vůní, ačkoliv přivoníme-li k němu z blízka, ničeho zvláštního nepozorujeme. To platí také o velkých družích rodu *Russula* (*R. virescens*, *cyanoxantha* a j.), jež v horkých dnech voní z daleka nádherným, nepopsatelným aromatem, ale přivoníme-li k houbě samé, nepozorujeme ničeho.

Různé tyto vůně a zápachy hub jsou výsledkem složitého chemismu v jich pletivech. Chemismus tento prozrazuje se také chutí, barvívem a jinými zjevy; bohužel, že organická chemie málo posud věnovala svou pozornost této tak zajímavé otázce. Novodobá biologie ráda snaží se vykládati všechny zjevy životní v rostlinstvu teleogicky. Dle ní voní květnaté rostliny proto, aby lákaly vůní svou z daleka poletující hmyzy. U hub marně bychom podobnou teorií mohli připustiti. Houby voní, aniž bychom věděli, p. oč. Snad jest to jen následek vylučování těkavých sekretů, které vypařují a rozptylují do vzduchu, beze všeho účele. Snad jest to prostředek, kterým nám neznámým způsobem udržuje houba styky s okolní přírodou. Zjev tento ale nápadně upomíná na vůně květnatých bylin a stromů. Nevěříme prostě, že jen proto a vždy voní, aby lákaly hmyz. Jsouť mnohé, které hmyz ani nenavštěvuje a p. ece silně voní. Spíše zde bude příčina vůně stejná jako u hub. Duše rostliny se tímto způsobem mimo jiné projevuje. Vůně mnohých květů jsou tak zvláštní a tak podivné pocity a myšlenky vybavuje v naší mysli, že dobře tu můžeme srovnati podobné počitky duševní jako při krásné hudbě. Jako nám hudba jednou žaluje, podruhé nařiká, jindy jása a laškuje, jako jest jednou hluboká a velebná, tak jindy divoká a nevázaná, tak vůně jednou nás libá, omamuje sladkým opojením, zanášá do neznámých sfér, jindy odpuzuje bodá, dráždí a t. d. Žádné zápachy a vůně jakýchkoliv předmětů nejsou tak účinnivé jako u květů.

Když rostlina kvete, rozvíjí všechny své zářivé vnady tak, jako když pták v době hnízdění leskne se v barvách svého peří a p. je na větví své samičce, nebo jako když motýl nádherný třepetá se v paprscích slunečních lákaje k sobě samičku, nebo jako když dívka v rozpuku své krásy pje písňe milostné. To všechno jsou zjevy stejné, jen v různé formě podané.

Jen v některých případech poznáváme účelnost zápachů hub. Tak jsou to známé jelenky, lanýže a *Gautiera graveolens* a ještě jiné podzemní druhy, které v čas dospělosti svým zápachem lákají mouchy a brouky, kteří rozrušující je roznášá z nich výtrusy a tak houby ony rozšiřují.

Houby svou vůní jsou tedy tak charakterisovány, jako jinými znaky morfologickými. Ano vůně se ani nemění, když znaky morfologické se mění. Jest tedy vůně dobrým znakem systematickým. Vidíme zde tudíž č. pět, že chemismus jest důležitým charakterem pro odhadování příbuzenských vztahů rostlin. Kdyby jednou chemie dovedla v každém případě udati, které látky jsou pro určité rody a čeledě význačny a kdyby se tyto látky daly zjišťovati, měla by systematika rostlinná v chemii svou největší podporu. Známé, že mnohé čeledě jevnosnubných bezvýminečně jsou vyznačeny látkami chemickými. Tak všechny *Gentianaceae* obsahují hořkou látku, veškeré *Solanaceae* obsahují alkaloidy, *Compositae* inulin, *Cichoriaceae* mléčnice, *Coniferae* pryskyřice, *Amarillidaceae* slizy, *Labiatae* těkavé silice atd.